

UOT-811.11-112

Səhifə: 135-140

<https://doi.org/10.59849/2663-8967.2026.1.135>

Samirə Əmrahova
AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu
samire.amrahova@gmail.com
ORCID:0009-0007-4546-8845

DİLDƏ MƏDƏNİ KOD ANLAYIŞININ FƏLSƏFİ VƏ LİŊVOKULTUROLOJİ ŞƏRHİ

XÜLASƏ

Məqalə dildə mədəni kod anlayışının fəlsəfi və linqvokulturoloji şərhinə həsr olunmuşdur. Tədqiqatda mədəni kod mədəniyyətin semantik və simvolik məzmununu özündə ehtiva edən, dil vasitəsilə nəsil-dən-nəslə ötürülən mürəkkəb informasiya sistemi kimi dəyərləndirilir. Fəlsəfi aspektdə mədəni kod insanın dünyanı qavrama və mənalandırma mexanizmi ilə əlaqələndirilir, kollektiv yaddaş və milli şüur anlayışları ilə izah olunur. Linqvokulturoloji baxımdan mədəni kodun dil vahidlərində leksik, frazeoloji, paremioloji və diskursiv strukturlarda təzahür etdiyi göstərilir. Bu vahidlər vasitəsilə xalqın tarixi təcrübəsi, dəyərlər sistemi, davranış modelləri və dünyagörüşü kodlaşdırılır. Məqalədə mədəni kodun dilin semantik strukturlarında sabitləşməsi və kommunikativ prosesdə aktuallaşması xüsusi vurğulanır. Araşdırma nəticəsində müəyyən edilir ki, mədəni kod dil və mədəniyyətin qarşılıqlı təsir mexanizmini izah edən əsas anlayışlardan biridir və onun öyrənilməsi mədəni identikliyin qorunması, tərcümə problemlərinin həlli və mədəniyyətlərarası kommunikasiya baxımından mühüm elmi əhəmiyyət daşıyır.

Açar sözlər: mədəni kod, dil və mədəniyyət, linqvokulturologiya, fəlsəfi yanaşma, milli şüur, kollektiv yaddaş.

Giriş: Müasir dilçilikdə dilin yalnız kommunikativ vasitə kimi deyil, eyni zamanda mədəniyyətin daşıyıcısı, qoruyucusu və ötürücüsü kimi öyrənilməsi xüsusi aktualıq kəsb edir. Qloballaşma şəraitində mədəniyyətlərarası əlaqələrin intensivləşməsi dil və mədəniyyət münasibətlərinin daha dərinə tədqiqini zəruri edir. Bu kontekstdə mədəni kod anlayışı dilin mədəni informasiya daşıyıcısı kimi funksional mahiyyətini izah edən əsas terminlərdən biri kimi çıxış edir. Fəlsəfi baxımdan mədəni kod insanın dünyanı dərk etmə üsullarını, kollektiv şüurda formalaşmış dəyərlər sistemini və simvolik təfəkkürü əks etdirən konseptual mexanizmdir. Dil isə bu mexanizmin ən sistemli və sabit ifadə formasıdır. Linqvokulturoloji yanaşmada mədəni kod dil vahidlərində sözlərdə, frazeologizmlərdə, metaforalarda, paremioloji vahidlərdə və diskurs strukturlarında reallaşır. Elmi mənbələrdə mədəni kod anlayışı fəlsəfi-epistemoloji və linqvokulturoloji prizmalardan təhlil edilir və onun dil vasitəsilə necə formalaşdığı və ötürüldüyü araşdırılır. Mədəni kod anlayışı ilk növbədə fəlsəfi-semiotik düşüncə kontekstində formalaşmışdır. Mədəniyyət burada yalnız maddi və mənəvi dəyərlər toplusu deyil, həm də insanın dünyanı qavrama və şərh etmə mexanizmi kimi çıxış edir. Bu baxımdan mədəni kod reallığın insan şüurunda simvollaşdırılmış modelidir. Fəlsəfi yanaşmaya görə, insan dünyanı birbaşa deyil, mədəniyyətin yaratdığı işarələr sistemi vasitəsilə dərk edir. Bu ideya semiotikanın klassik nümayəndələrinin əsərlərində xüsusi yer tutur. Xüsusilə Yuri Lotman mədəniyyəti çoxsəviyyəli işarələr sistemi kimi təqdim edərək, mədəni kodu bu sistemin struktur elementi hesab edirdi. Onun fikrincə, mədəniyyət “kollektiv yaddaş” funksiyasını yerinə yetirir və bu yaddaş dil vasitəsilə qorunur [5, s. 78].

Fəlsəfi planda mədəni kod eyni zamanda kollektiv şüur, mentalitet və dünyagörüşü anlayışları ilə sıx bağlıdır. Hər bir xalqın tarixi təcrübəsi, mifoloji təsəvvürləri, dini baxışları və sosial dəyərləri mədəni kod şəklində sabitləşir və dil bu kodun əsas daşıyıcısına çevrilir. Beləliklə, mədəni kod dilin semantik strukturlarında dərin qat kimi mövcud olur və kommunikasiya prosesində aktuallaşır. Semiotik baxımdan mədəni kod işarə-mənalandırma münasibətlərinə əsaslanır. Dil bu münasibətlərin ən universal və sistemli formasıdır. İşarə yalnız denotativ mənə daşımır, eyni zamanda mədəni konnotasiyalarla zənginləşir. Bu konnotativ qat mədəni kodun əsas göstəricisi hesab olunur. Məsələn, ayrı-ayrı leksik vahidlər müəyyən mədəni assosiasiyalar yaradır və həmin assosiasiyalar başqa dillərə birbaşa tərcümə zamanı itə bilər. Bu fakt mədəni kodun dilə məxsus spesifik fenomen olduğunu sübut edir. Umberto Eco mədəni kodu mətnin interpretasiyası üçün zəruri olan mədəni biliklər toplusu kimi izah edir və qeyd edir ki, bu biliklər olmadan mətnin mənası tam açıla bilməz. Dil mədəni kodu yalnız saxlamır, eyni zamanda onu yenidən formalaşdırır. Tarixi və sosial dəyişikliklər dilə təsir etdikcə, mədəni kodun strukturu da transformasiyaya uğrayır. Bu isə mədəni kodun dinamik xarakter daşdığını göstərir.

Linqvokulturologiya dil və mədəniyyətin qarşılıqlı təsirini tədqiq edən integrativ elm sahəsi kimi mədəni kod anlayışına xüsusi əhəmiyyət verir. Bu yanaşmada dil vahidləri mədəni mənaların daşıyıcısı kimi araşdırılır. Viktor Vorobyov mədəni kodu dil vasitəsilə obyektivləşən mədəni dəyərlər sistemi kimi xarakterizə edir [10, s.108].

Linqvokulturoloji tədqiqatlarda mədəni kod əsasən aşağıdakı dil səviyyələrində təhlil olunur: leksik səviyyədə (milli-realliyaları ifadə edən sözlər), frazeoloji səviyyədə (sabit birləşmələr və deyimlər), paremioloji səviyyədə (atalar sözləri və zərb-məsəllər), diskurs səviyyəsində (mədəniyyətə xas nitq modelləri).

Bu vahidlərdə xalqın həyat tərzini, dəyərlər sistemi, etik normaları və sosial münasibətləri kodlaşdırılır. Məsələn, ailə, torpaq, şərəf, qonaqpərvərlik kimi anlayışlar türk dillərində xüsusi mədəni kod daşıyıcıları kimi çıxış edir. Bir çox alimlərin V.N.Teliya, V.V.Krasnıx və Y.M.Lotmanın əsərlərində səciyyələndirilmiş linqvokulturoloji kodlar verbal və mədəni elementləri özündə birləşdirən mürəkkəb strukturlar kimi çıxış edir. Bu kodların elmi dövrüyyəyə daxil edilməsi mədəniyyətlərarası ünsiyyət və dillərin tədrisi proseslərinə yeni prizmadan baxmağa imkan vermişdir. İlk baxışda “kod” termininin yalnız dəqiq elmlər sahəsində işlədildiyi təəssüratı yarana bilər. Lakin “hazırda *kod* leksemi humanitar bilik sahəsində istifadə olunan terminoloji sistemin tərkib hissəsinə çevrilmişdir” [6, s.335]. Dilçilikdə “kod” termini ilk dəfə R. O.Yakobson tərəfindən poetik mətnlərin təhlili üçün tətbiq edilmişdir [12, s.200]. Linqvokulturologiyada isə bu terminin istifadəsinin əsası V. N. Teliya tərəfindən qoyulmuş, hazırda onun davamçıları V. V. Krasnıx, D. B. Qudkov, M. L. Kovşova və başqaları tərəfindən fəal şəkildə inkişaf etdirilir [9, s.356].

Linqvokulturoloji kodların tərifləri və təsnifatına yanaşmalar müxtəlif olsa da, onları birləşdirən ümumi cəhət dil və mədəniyyətin qarşılıqlı əlaqəsidir və bu əlaqə kodların mədəni mənalarını dil vasitələri ilə ötürmək qabiliyyətində təzahür edir. Linqvokulturoloji kodlar müəyyən mədəni mühit çərçivəsində fəaliyyət göstərən və mədəni mənaların ötürülməsi üçün vasitə rolunu oynayan kompleks dil-mədəni konstruksiyalardır. Bu kodlara sabit mədəni assosiasiya və əhəmiyyət daşıyan dil obrazları, simvollar, metaforalar və idiomlar daxil ola bilər. Beləliklə, linqvokulturoloji kod dil və mədəniyyət arasında körpü rolunu oynayaraq, müxtəlif mədəni kontekstlərdən olan fərqlər arasında ünsiyyəti və qarşılıqlı anlaşmanı asanlaşdırır.

Linqvokulturoloji kodlar dil və mədəniyyət arasındakı əlaqəni əks etdirən müxtəlif elementləri özündə birləşdirir. Onlar sadə söz və ifadələrdən tutmuş mürəkkəb mədəni praktikalar və simvollara qədər müxtəlif formalarda təzahür edə bilər. V.A.Maslovanın qeyd etdiyi kimi, “*mədəniyyət kodlarının siyahısı bu gün üçün açıqdır*” [9, s.356] və bu da sözügedən istiqamətdə aparılan tədqiqatların aktuallığını şərtləndirir.

Linqvokulturoloji kodlar mədəni fərqlərin dərk edilməsi və mədəniyyətlərarası ünsiyyətin yaxşılaşdırılması baxımından açar əhəmiyyətə malikdir. Onlar dildə gizli mənaların açılmasına imkan verir ki, bu da mədəniyyətlərarası ünsiyyətdə mesajların düzgün şərh üçün zəruridir. Bu bilik beynəlxalq biznes, diplomatiya, təhsil və media kommunikasiyaları kimi sahələrdə xüsusi

əhəmiyyət kəsb edir [2, s.118]. Linqvokulturoloji kodlar mədəniyyətdə təzahür formalarına və funksiyalarına görə verbal, real və aksional kodlar daxil olmaqla təsniflənir ki, bu da dil ilə mədəniyyətin qarşılıqlı təsirini daha dərinləndirən anlamağa kömək edir.

Linqvokulturoloji kodlar mədəniyyətlərarası ünsiyyətdə mərkəzi rol oynayaraq, müxtəlif mədəni kontekstlərdən olan insanlar arasında qarşılıqlı anlaşmanı ya asanlaşdırır, ya da çətinləşdirir. Bu kodlar effektiv ünsiyyət üçün körpü rolunu oynaya bildiyi kimi, anlaşmaya mane olan baryerə də çevrilə bilər. Kodların oxşarlıq və fərqlilik dərəcəsi xalqların mədəni yaxınlığı və ya uzaqlığını əks etdirir [8, s.140].

Hər bir dildəki mədəni kodlar kommunikasiyada çox mühüm əhəmiyyət daşıyır. Mədəni kodlardan istifadə ünsiyyətin asanlaşdırılmasında mühüm rol oynayır. Ümumi kontekstin formalaşdırılması və linqvokulturoloji kodlar ünsiyyət iştirakçıları arasında orta kontekst yaradır, eyni zamanda mesajları daha anlaşılın və mənalı edir. Sosial əlaqələrin qurulmasındakı ümumi kodlar oxşar dəyərləri və inancları əks etdirdiyi üçün daha dərin sosial bağların yaranmasına şərait yaradır. Yanlış anlama, qarşı tərəfin linqvokulturoloji kodlarını bilməmək anlaşılmaqlıq və hətta münaqişələrə səbəb ola bilər. Mədəni həssaslıq da mədəni kodların mənimsənilməzdə böyük əhəmiyyət daşıyır. Mədəni kodlara diqqətsizlik başqa mədəniyyətə hörmətsizlik kimi qəbul edilə və ünsiyyətin keyfiyyətini azalda bilər [3, s.194].

Mədəni kodların mənimsənilməsində mədəni kodların da böyük əhəmiyyəti vardır. Təhsil proqramları, linqvokulturoloji kodların tədrisə daxil edilməsi tələbələrin mədəniyyətlərarası ünsiyyətə daha yaxşı hazırlaşmasına kömək edir. Treninlər və ustad dərsləri mühüm kodların mənimsənilməsinə yönəlmiş xüsusi proqramlar multikultural mühitdə effektiv qarşılıqlı fəaliyyəti gücləndirir. Kodların analizi və modifikasiyası kodların formalaşması və dəyişməsi mexanizmlərinin anlaşılması daha səmərəli kommunikativ strategiyaların hazırlanmasına imkan verir. Dilçilərin, kulturoloqların, psixoloqların birgə araşdırmaları dil və mədəniyyət əlaqələrinin dərini dərinləşdirir və yeni uyğunlaşma metodlarının yaranmasına şərait yaradır. Mədəni kodun ən mühüm funksiyalarından biri milli identikliyin qorunması və ötürülməsidir. Dil vasitəsilə formalaşan mədəni kod fərdin özünü müəyyən etnosun üzvü kimi dərk etməsinə şərait yaradır. Wilhelm von Humboldt dilin “xalqın ruhu”nu əks etdirdiyini qeyd edərək, dil və milli kimlik arasındakı ayrılmaz əlaqəni vurğulamışdır [4, s.96].

Müasir dövrdə qloballaşma və kütləvi kommunikasiya mədəni kodların homogenləşməsi təhlükəsini yaradır. Bu şəraitdə milli dillərin və onlarda mövcud olan mədəni kodların qorunması xüsusi aktualıq qazanır. Linqvokulturoloji tədqiqatlar bu prosesin elmi əsaslarla izlənilməsinə və mədəni müxtəlifliyin saxlanılmasına imkan verir.

Mədəni kod – bu tip mədəniyyətin dərk edilməsinin açarıdır [7, s.112]. O, şüurda müəyyən stereotiplər kompleksi ilə bağlı olan obrazlar toplusunu müəyyən edir. Bu, mədəni şüuraltıdır – deyilən və ya aydın şəkildə dərk edilən deyil, anlayışdan gizli qalan, lakin davranışlarda təzahür edən məzmunudur. Millətin mədəni kodu onun davranış reaksiyalarını anlamağa kömək edir və xalq psixologiyasını müəyyənləşdirir.

Qlobal mədəni kodların üç tipi fərqləndirilir: yazıdan əvvəlki (ənənəvi), yazılı (kitab) və hazırda formalaşma mərhələsində olan ekran kodu. Hər bir mədəni tipdə dəyişməyə və sosial kodların strukturları ilə əlaqəsinə görə yeni, ikinci dərəcəli mədəni kodların öz-özünə yaranmasına açıq olan əsas mədəni kod mövcuddur. Mədəni-simvolik kod tarixi-mədəni tipin şəxsiyyətinin, sosial qrupun və s. identikliyinə səciyyəvləndirən mədəni arxetiplər toplusunu ifadə edir.

Mədəniyyət folklor elementləri toplusu deyil, milli identikliyin dərin kodudur; o, ekzogen ideoloji təsirlərə qarşı “immun sistemi” funksiyasını yerinə yetirir, tarixi təcrübənin saxlanıldığı məkan və xarici siyasətdə “yumşaq güc” mənbəyidir. A. S. Puşkinin, N. V. Qoqolun, L. N. Tolstoyun, F. M. Dostoyevskinin, İ. S. Turgenyevin, A. P. Çexovun yaradıcılığı rus identikliyinə unikal mədəni kodunu formalaşdırdığı kimi, Səməd Vurğunun, İsmayıl Şıxılının, İlyas Əfəndiyevin, Mir Cəlalin yaradıcılığı Azərbaycan dilinin identikliyinə, Namik Kamalın, Rəşad Nuri Güntəkinin, Tanpınarın əsərləri Türkiyə türkcəsinə, Berdi Kerbabayevin əsərləri türkmən dilinin mədəni identikliyinə göstəricisidir.

Dildəki sabit ifadələrdə mədəni kod konsepsiyası dilin (frazeologizmlər, atalar sözləri, pəremiyalar) xalqın dərin dəyərlərini, simvollarını, stereotiplərini və kollektiv təcrübəsini necə daşıyıb ötürdüyünü anlamaqdır. Bu yanaşma linqvo-mədəni markerlərdə gizlənmiş milli dünyagörüşünü, ənənələri və identikliyi “deşifrə etməyə” imkan verir. Sabit ifadələr mədəniyyətin tarixini, etik normalarını və dünyanı qavrama modelini yığcam, “kodlaşdırılmış” formada əks etdirərək mədəniyyəti anlamağın açarı kimi çıxış edir.

Dil mədəni kodun ilkin daşıyıcısıdır, sabit ifadələr isə etnosun özünəməxsus cizgilərini əks etdirən konkret təzahürlərdir [11,s.54]. Mədəni kod mədəniyyəti identifikasiya etməyə imkan verən simvollar və dəyərlər sistemidir; sabit ifadələr isə bu kodun “açarlarıdır”. O, kollektiv təcrübəni, mifoloji təsəvvürləri, tarixi və xalqın dünyagörüşünü kodlaşdıraraq nəsil-dən-nəslə ötürür. “*Ata ocağı sönməz; Qohum-əqrəbə də gündə tanınar; Böyükdən hörmət görməyən, kiçikdən hörmət gözləməz; Ev yiyəsi qonağın quludur*” tipli atalar sözlərində sadəcə tövsiyə deyil, həmin mədəniyyət üçün səciyyəvi olan əməyə dəyər vermə münasibəti ifadə olunur.

Milli əşya, hadisə və ya realiləri bildirən sözlərin işlədilməsi, onların spesifik mədəni mənə daşması stereotiplər və *simvollarla reallaşır. Arxetiplərə əsaslanan ifadələr, məsələn, “Bərkə-boşa düşən adam”* (təcrübəli şəxs) və ya “*Boş-boşuna vaxt keçirmək*” (tənbəllik etmək); “*Nə əkərsən, onu biçərsən*” (məsuliyyət prinsipi) və ya “*Allaha güvən, amma özün də çalış*” (imanla əməyin vəhdəti) kimi ifadələr.

Mədəni kodların ən intensiv şəkildə reallaşdığı dilçilik vahidləri sabit birləşmələrdədir. “Frazeologizmlərdə milli mədəniyyət müxtəlif kodlarla təzahür edir” [1, s.201]. Q. Mahmudova frazeologizmlərin müəyyən kodlar əsasında formalaşdığını qeyd edir. Alimin fikrincə, Azərbaycan dilindəki frazeologizmlər məişət və gündəlik həyat kodlarını, əxlaqi və mənəvi dəyər kodlarını, dini dünyagörüşü və mifoloji kodları, təbiət və coğrafi təsəvvür kodunu özündə ehtiva edir. Mədəni kodun sabit ifadələr vasitəsilə dərk edilməsi mədəniyyətlərarası ünsiyyət üçün zəruridir, xalqın mentalitetini, tarixini və dəyərlər sistemini daha dərinləndirən anlamağa kömək edir, həmçinin bədii mətnlərdə oxucuya təsir göstərmək üçün dilin səmərəli istifadəsini təmin edir.

Aparılan tədqiqat göstərir ki, mədəni kod anlayışı dil və mədəniyyət münasibətlərinin izahında fundamental elmi kateqoriya kimi çıxış edir. Fəlsəfi baxımdan mədəni kod insanın dünyanı dərk etmə, mənalandırma və qiymətləndirmə proseslərinin əsasını təşkil edir və kollektiv şüurun formalaşmasında mühüm rol oynayır. Linqvokulturoloji yanaşma isə bu kodun konkret dil vahidlərində necə reallaşdığını, mədəni informasiyanın hansı mexanizmlərlə kodlaşdırıldığını üzə çıxarır.

Nəticə: Araşdırma sübut edir ki, dil mədəni kodun qorunması və ötürülməsində ən etibarlı vasitədir. Leksik-semantik sistem, frazeologiya, pəremiologiya və diskurs strukturları mədəni dəyərlərin sabitləşdiyi əsas sahələrdir. Bu baxımdan mədəni kodun öyrənilməsi milli identikliyin dərk edilməsi, mədəniyyətlərarası anlaşmanın təmin olunması və tərcümə prosesində adekvatlığın qorunması üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Nəticə etibarilə, mədəni kod anlayışının fəlsəfi və linqvokulturoloji təhlili müasir dilçilikdə integrativ yanaşmaların inkişafına töhfə verir və dilin mədəni fenomen kimi öyrənilməsinə yeni elmi perspektivlər açır.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Mahmudova, Q. Frazeoloji vahidlər–xalqın düşüncə və mədəniyyət kodu // –Dilçilik araşdırmaları, Bakı, №2,-2025, s. 200-204.
2. Umberto Eco. A Theory of Semiotics. – Bloomington: Indiana University Press, 1976. – 354 p.
3. Viktor Vorobyov. Лингвокультурология. – Москва: РУДН, 2008. – 336 s.
4. Wilhelm von Humboldt On Language: On the Diversity of Human Language Construction and Its Influence on the Mental Development of the Human Species / –Cambridge University Press,– 296 səh.
5. Yuri Lotman. Семиосфера. – Санкт-Петербург: Искусство, 2000. – 704 s.

6. Королева Е. В. Место лексемы код в лингвистической терминосистеме // Преподаватель XXI век. 2015. № 4. С. 332–340.
7. Культурный код // Кононенко Б. И. Большой толковый словарь по культурологии. — М: Вече, 2003—512 с.
8. Мамонтов А. С., Морослин П. В. Зоометафоры как лингвокогнитивная составляющая процесса межкультурной коммуникации (на материале русско-турецких сопоставлений) // Вестник РУДН. Серия «Теория языка. Семиотика. Семантика». 2016. № 1. С. 139–143.
9. Маслова В. А. Числовой код в коммуникации: лингвокультурный образ числа «семь» // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». 2012. Том 25 (64). № 1. Часть 1. С. 355–358.
10. Маслова, В. А. Лингвокультурология. – Москва: Академия, 2001. – 208 с.
11. Телия, В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – Москва: Школа «Языки русской культуры», 1996. – 288 с.
12. Якобсон Р. О. Лингвистика и поэтика // Структурализм: «за» и «против». / Под ред. Е. Я. Басина и М. Я. Полякова. Москва: Прогресс, 1975. С. 193–228.

Samira Amrahova

*Philosophical and linguocultural interpretation of the
concept of cultural code in language*

Abstract

The article is devoted to the philosophical and linguoculturological interpretation of the concept of cultural code in language. The study considers the cultural code as a complex system of semantic and symbolic meanings that reflect cultural experience and are transmitted through language from generation to generation. From a philosophical perspective, the cultural code is interpreted as a mechanism of cognition and conceptualization of reality, closely connected with collective consciousness and national identity. Within the framework of linguoculturology, the cultural code is analyzed through its manifestation in linguistic units such as lexical items, phraseological expressions, proverbs, metaphors, and discourse structures. These units serve as means of encoding historical experience, value systems, behavioral norms, and worldview of a particular linguistic community. The article emphasizes that language not only reflects culture but also actively shapes and preserves it by fixing cultural meanings in stable linguistic forms.

The research demonstrates that the cultural code functions as an intermediary between language and culture, ensuring the continuity of cultural memory and facilitating intercultural communication. The study highlights the importance of analyzing cultural codes for understanding national mentality, solving translation problems, and interpreting culturally marked texts. The concept of the cultural code is thus presented as a key theoretical tool in modern linguistics and cultural studies.

Key words: cultural code, language and culture, linguoculturology, philosophical approach, national identity, collective memory.

Самира Амрахова

*Философская и лингвокультурологическая интерпретация
понятия культурного кода в языке*

Аннотация

Статья посвящена философскому и лингвокультурологическому осмыслению понятия культурного кода в языке. В исследовании культурный код рассматривается как сложная система смыслов и символов, отражающая культурный опыт народа и

передающаяся из поколения в поколение посредством языка. С философской точки зрения культурный код интерпретируется как механизм познания и осмысления действительности, связанный с коллективным сознанием и национальной идентичностью.

В лингвокультурологическом аспекте показано, что культурный код реализуется в различных языковых единицах — лексических, фразеологических, паремиологических и дискурсивных структурах. Эти единицы аккумулируют историческую память, систему ценностей, модели поведения и мировоззрение определённого этноса. В статье подчёркивается, что язык не только отражает культуру, но и активно участвует в её сохранении и трансляции, закрепляя культурные смыслы в устойчивых языковых формах.

В результате исследования делается вывод о том, что культурный код является ключевым понятием для понимания взаимосвязи языка и культуры, а его изучение имеет важное значение для межкультурной коммуникации, переводоведения и анализа национально маркированных текстов.

Ключевые слова: культурный код, язык и культура, лингвокультурология, философский подход, национальная идентичность, коллективная память.

Çapa tövsiyə edən: *AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu*

Rəyçilər: *fil.e.d. Aynel Məşədiyeva*
dosent Dilbər Camali